

ЮВІЛЕЇ

О.П.РЕЄНТ (Київ)

ДО 60-РІЧЧЯ ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА О.А.УДОДА

Олександр Андрійович Удод народився 10 травня 1957 р. Його мала батьківщина – село Тарасівка в Поголівському районі на Запоріжжі. У краї, де все буквально «дихало» історією, не стати істориком Олександр просто не міг. До того ж істориками були його перші педагоги: директор восьмирічної школи Павло Пилипович Коваленко (створив музей Тарасівки) та класний керівник Леонід Леонідович Вайновський. Усі роки навчання у восьмирічці юнак був відмінником, його фото незмінно прикрашало Дошку пошани школи. Тож за ним закріпилося пророче прізвисько «Професор». Натомість справжнього професора вперше Олександрові вдалося побачити 1968 р., коли до Тарасівської восьмирічки завітав Олександр Захарович Жмудський (1910–1977 рр.),

її випускник, а тоді – доктор фізико-математичних наук, професор, проректор Київського державного університету імені Тараса Шевченка. Для дітлахів він став уособленням небожителя. Не вірилося, що син селянина-чоботаря, випускник простої сільської школи міг стати професором, досягти вершин науки. Мине ще майже сорок років і другим професором в історії Тарасівки стане саме О.А.Удод.

Інтерес до історії, народного календаря виховувався в Олександра у сім'ї, яка відзначалася здоровими патріархальними традиціями. Батьки – Андрій Наумович і Марія Федорівна – знали всі 365 днів календаря за його святцями, дотримувалися народних і релігійних свят. Особливо відзначалася на початку літа Трійця – адже це було храмове свято в Тарасівці (колишній Петропавлівці).

Визначальним у подальшому професійному становленні О.А.Удода став період навчання в Басанській середній школі (1972–1974 рр.), де улюбленцем усіх учнів був молодий випускник історичного факультету Полтавського педінституту вчитель історії Володимир Панасович Курочка. Під його керівництвом Олександр разом зі своїм однокласником і згодом одногрупником Анатолієм Хлистуном (зараз директор школи) неодмінно перемагав на всіх районних та обласних олімпіадах з історії, в яких брав участь. А тому вступ до Запорізького педінституту, на нещодавно відкритий історичний факультет, став для юнака абсолютно логічним кроком.

Роки навчання у Запоріжжі (1974–1978 рр.) були вирішальними у здобутті професії історика. О.А.Удод повсякчас відмінник, отримував підвищену стипендію, перемагав у всесоюзних і республіканських конкурсах студентських наукових робіт, закінчив виш із червоним дипломом, отримав направлення в аспірантуру. Серед улюблених викладачів були Ф.Г.Турченко, В.Г.Роїк, О.М.Мальований, А.І.Карагодін, А.М.Черненко, С.Р.Лях, Б.Я.Гарбарець та ін. За іронією долі, єдиною «четвіркою» стала оцінка саме з історії України (від професора Гарчева)...

Усі студенти-історики знали, що найскладніші предмети – це історіографія та методика викладання історії. На них спотикалися найчастіше. Природна позитивна впертість О.А.Удода забезпечила йому всупереч викликам найбільші успіхи саме у цій царині. Згодом він стане по суті головним історіографом в Україні, очоливши відділ української історіографії в Інституті історії України НАНУ, та головним методистом, очолюючи понад 6 років провідну методичну установу в нашій країні – Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України.

У радянські часи існувало залізне правило – мінімум три роки відпрацювати за розподілом і, здебільшого, у сільській школі. У 1978–1981 рр. О.А.Удод працював упродовж трьох навчальних років відразу у трьох восьмирічних школах – Інженерненській, Новокарлівській і Пологівській №6, викладаючи історію та географію, а з 1979 р. ще й курс «Основи комуністичної моралі».

У 1981 р. О.А.Удод переїхав на Дніпропетровщину. У вересні того року приступив до роботи в Костромській середній школі. Годин історії не було, а тому погодився на пропозицію завідуючого райвно історика В.М.Замуленка викладати німецьку мову, яку добре знав. У невідомому раніше для О.А.Удода Апостолівському районі, без жодної підтримки зовні, тільки завдяки особистим здібностям він добився значних успіхів. Після курсів підготовки керівних кадрів освіти в Києві у Центральному інституті вдосконалення вчителів у січні – лютому 1982 р. О.А.Удода призначили інспектором шкіл Апостолівського райвно, де він працював упродовж 1982–1986 рр. У 1986 р. за «партійним дорученням» (рішення Апостолівського райкому партії) призначений директором Апостолівської середньої школи №3 ім. С.М.Кірова – центральної та найбільшої школи в районі. До того ж у 28 років він став наймолодшим директором у районі. Рівно через рік, у 1987 р., партія, так само вольовим рішенням, реалізуючи свою кадрову політику, призначила О.А.Удода завідуючим районним відділом народної освіти. У 1990 р. спочатку як здобувач, а згодом як аспірант (заочна форма навчання) він почав роботу над кандидатською дисертацією у Дніпропетровському державному університеті під керівництвом професора М.П.Ковальського.

Новим поворотом у біографії О.А.Удода став травень 1992 р., коли його перевели до Дніпропетровська на посаду начальника управління освіти новоутвореної обласної державної адміністрації. У 35 років він став (укотре) наймолодшим в Україні начальником обласного управління освіти. Роки його діяльності на цій посаді (1992–1998 рр.) ознаменувалися сміливими експериментаторськими починаннями: змінами у структурі органів управління, перебудовою методичної служби, заснуванням обласної педагогічної премії, газети й журналу, утворенням потужних позашкільних установ, міжнародними контактами, будівництвом житла для вчителів. За 1992–1998 рр. у Дніпропетровській області було споруджено 63 нових школи. Такого показника ніколи раніше не досягала ані область, ані Україна у цілому. Повне завантаження за основною роботою, реалізація нових сміливих освітніх проектів не змогли відволікти О.А.Удода від справи всього життя – історичної науки й освіти. Не було жодного навчального

року, коли б він не викладав історію – спочатку у школі, а потім і у Дніпропетровському університеті. Наукове керівництво професора М.П.Ковальського забезпечило успішний захист кандидатської дисертації на тему «Кость Гуслистий – історик України» (1994 р.). У 1997 р. О.А.Удод здобув учене звання доцента по кафедрі історії СРСР Дніпропетровського університету. Тут він розробив та успішно викладав нові курси, зокрема з методології історії, основ педагогічної майстерності історика тощо. У 1998 р. у рейтингу викладачів ДНУ зайняв перше місце.

У 1990-х рр. О.А.Удод не міг стояти осторонь політичного життя. У 1996–1997 рр. був заступником голови Дніпропетровської облдержадміністрації з політико-правових питань, брав участь у виборчому процесі, партійних проектах, обирався депутатом обласної та районної рад, балотувався до Верховної Ради України, був помічником народного депутата.

Наприкінці 1990-х рр. О.А.Удод вирішив зосередитися на історичній науці. У 1998 р. він став докторантом Дніпропетровського університету, а 2000 р. (за два роки замість трьох нормативних) захистив дисертацію на тему «Роль історичної науки та освіти у формуванні духовних цінностей українського народу: 20–30-ті рр. ХХ ст.». Науковим консультантом був професор В.К.Якунін, а опонентами – професори І.І.Колесник, В.В.Кравченко, С.В.Кульчицький. Дослідження теми духовних цінностей привело О.А.Удода до зацікавленості аксіологією. Із цієї тематики наприкінці 1990-х рр. він першим у нашій країні опублікував десятки праць, зробив доповіді на міжнародних конференціях. У цей самий час проходив стажування в університеті м. Монпельє (Франція), як гостьовий професор читав лекції у Цюрихському університеті (Швейцарія). Багато років є науковим керівником експерименту зі впровадження вальдорфської педагогіки в Україні, сприяв утворенню перших вальдорфських шкіл. Найуспішніша з них і досі працює у Дніпрі. У 1995 р., коли наша держава стала членом Ради Європи, почалися контакти та спільні проекти з історичної освіти. Перший семінар з історії під егідою цієї міждержавної організації відбувся саме у Дніпропетровську за активної участі О.А.Удода. Тоді ж він став одним із провідних організаторів історичної освіти – був автором програм з історії, концепції історичної освіти, видав декілька навчальних посібників, очолював предметну комісію МОН України з історії та ін.

Особливий предмет уваги О.А.Удода – підручник з історії. Ще у середині 1990-х рр. разом із професором Ф.Г.Турченком та провідним спеціалістом Міносвіти Н.Г.Теплоуховою брав участь у написанні першого покоління підручників з історії. Саме глибоке занурення у процес підручникотворення спричинило черговий поворот у біографії О.А.Удода. У листопаді 2001 р. він переїхав до Києва, де став головним редактором видавництва «Генеза», яке на той час було провідним саме в ділянці історичної літератури, випустивши у світ «Довідник з історії України» (три видання), «Малу енциклопедію етнодержавознавства», «Українське козацтво: Мала енциклопедія» (два видання), шеститомну «Політичну історію України», «Українську історіографію: Курс лекцій» (два видання) та ін. Тут же було створено декілька поколінь підручників з історії України та всесвітньої історії для 5–11 класів.

Від 2002 р. О.А.Удод працює в Інституті історії України НАНУ. Спочатку у відділі історії України 20–30-х рр. ХХ ст., а 2006 р. очолив новоутворений відділ української історіографії та спеціальних історичних дисциплін (з 2008 р. – відділ української історіографії).

У 2008–2009 рр. професор О.А.Удод очолював Державний комітет архівів України. За короткий час архівної діяльності він багато зробив для документального

підтвердження Голодомору як геноциду проти українського народу, організовуючи виставкову діяльність, налагоджуючи міжнародні контакти. У липні 2008 р. брав участь у Міжнародному конгресі архівів у Куала-Лумпурі (Малайзія), де виступив із доповіддю. У 2009 р. за рекомендацією першого віце-прем'єр-міністра України О.В.Турчинова очолив Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, де працював по березень 2015 р., після чого знову повернувся на постійну роботу в академічний Інститут історії України.

О.А.Удод бере активну участь у підготовці кадрів вищої кваліфікації з історичних наук. У 2011–2015 рр. очолював відповідну експертну раду МОН України. Є членом спеціалізованої вченої ради Інституту історії України НАНУ із захисту дисертацій. Підготував п'ять кандидатів історичних наук, є науковим консультантом докторантів. Активно працює в «Українському історичному журналі», де курирує тематичну рубрику «На допомогу викладачеві історії». Упродовж 2009–2017 рр. відділ української історіографії під керівництвом професора О.А.Удода виконував роботу за науководослідними темами «Доакадемічні й академічні образи української історіографії», «Дисциплінарні виміри української історіографії», «Українська історіографія та сучасна європейська соціогуманітаристика». У 2016 р. співробітники відділу створили сучасну історію Інституту історії України НАНУ у трьох книгах: «Українська історична дидактика: академічний дискурс (До 80-річчя Інституту історії України)» (О.А.Удод), «На чолі республіканської науки... Інститут історії України (1936–1986): нариси з інституціональної та інтелектуальної історії (До 80-річчя установи)» (О.В.Ясь), «Інститут історії України: нове українське відродження» (І.І.Колесник).

Якщо узагальнити творчий доробок професора О.А.Удода у царині української історіографії та історичної дидактики, то до безсумнівних його заслуг слід записати дослідження духовних цінностей та аксіологічного підходу в історичній освіті, романтизацію історії воєн, історію повсякденності, історіографічні школи, інтеграцію історичної науки й історичної освіти, розробку концептуальних основ історичної освіти в Україні, питання історичної пам'яті та історичної політики, інструменталізації історії, історичної науки в інформаційному просторі нашої країни, історичної симптоматології, філософії історії та ін.

У 2010 р. О.А.Удода обрано до складу Національної академії педагогічних наук України (відділення загальної середньої освіти, член-кореспондент). Упродовж 2012–2017 рр. він – член Президії НАПН України. У 2012–2016 рр. працював членом правління Національної спілки краєзнавців України, а в 2017 р. на її VI з'їзді обраний заступником голови. Активно долучився до написання й видання підручника з історичного краєзнавства. У різні роки співпрацював із відомими вітчизняними істориками, педагогами, громадськими діячами – В.А.Смолієм, С.В.Кульчицьким, О.П.Реєнтом, Я.С.Калакурою, М.Ф.Юрієм, О.О.Рафальським, Ф.Г.Турченком, І.І.Колесник, Г.К.Швидько, П.Т.Троньком, В.Г.Сарбеем, М.П.Ковальським, В.В.Кравченком, С.І.Посоховим, Ю.І.Терещенком, В.П.Коцуром, І.Ф.Курасом, Ю.І.Шаповалом, В.Г.Кременем, В.М.Ткаченко, О.І.Ляшенком, Т.В.Ладиченко, В.М.Литвином та ін.

Біографія професора О.А.Удода, його історіографічний доробок надзвичайно багаті й насичені. Серед різноманітних зацікавлень чітко виділяються три основних іпостасі: історія як наука та освіта, історіографія й архівна справа; освітня діяльність, менеджмент в освіті, педагогіка середньої та вищої школи; підручникотворення, видавнича діяльність. Здобувши величезний досвід наукової і практичної роботи у цих сферах, зараз О.А.Удод зосередився на громадському секторі інституціалізації освіти

й історичної науки, проблемах інтеграції української та світової історії, творенні нових підручників і методичних систем, питаннях публічної історії й функціонування історії у сучасному українському суспільстві. Постійно виступає з відкритими лекціями для службовців вищого рівня в Національній академії державного управління при Президентові України.

Визнанням заслуг професора О.А.Удода стало присвоєння йому в 2013 р. звання заслуженого діяча науки й техніки України, відомчих відзнак НАН України та НАПН України, обрання почесним професором Переяслав-Хмельницького педагогічного університету імені Григорія Сковороди.

Щиро бажаємо шановному ювілярові міцного здоров'я, наснаги, реалізації всіх планів!